

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЗАПОБІГАННЯ СЛУЖБОВІЙ КОРУПЦІЇ

Григор'єв Р.Г., здобувач

*Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса
НАПрН України, вул. Пушкінська, 49, м. Харків, Україна
grigoriev@ds.cn.court.gov.ua*

У статті аналізується сучасний зарубіжний досвід запобігання злочинам корупційної спрямованості, включаючи прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою. На підставі узагальнення такого досвіду пропонується кілька моделей запобігання службовій корупції: прогресивна, провідна, перехідна й радикально-репресивна.

Ключові слова: корупція, прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою, зарубіжний досвід, запобігання корупції.

ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ ПРЕДУПРЕЖДЕНИЯ СЛУЖЕБНОЙ КОРРУПЦИИ

Григорьев Р.Г.

*Научно-исследовательский институт изучения проблем преступности имени академика В.В. Сташиса
НАПрН Украины, ул. Пушкинская, 49, г. Харьков, Украина
grigoriev@ds.cn.court.gov.ua*

В статье анализируется современный зарубежный опыт предупреждения преступлений коррупционной направленности, включая принятие предложения, обещания или получение неправомерной выгоды должностным лицом. На основании обобщения такого опыта предлагается несколько моделей предупреждения должностной коррупции: прогрессивная, ведущая, переходная, радикально-репрессивная.

Ключевые слова: коррупция, принятие предложения, обещания или получение неправомерной выгоды должностным лицом, зарубежный опыт, предупреждение коррупции.

FOREIGN EXPERIENCE IN OFFICIAL CORRUPTION PREVENTION

Hryhoriev R.H.

*Academician Stashis Scientific Research Institute for the Study of Crime Problems
at the National Ukrainian Academy of Law Sciences, str. Pushkinska, 49, Kharkiv, Ukraine
grigoriev@ds.cn.court.gov.ua*

The article analyses modern foreign experience in prevention of corruption-related offences including acceptance of offer, promise or making an illegal advantage by the official. On the basis of summarizing of such experience, several models to prevent official corruption are proposed: progressive, basic, transitional and radically repressive.

Progressive model is represented by such countries as Singapore, Finland, Kingdom of Sweden, Kingdom of the Netherland, Kingdom of Norway, Denmark, and Switzerland. They hit the first top 10 for a long time in the rankings by the level of corruption perception of international organization Transparency International. Progressive character of corruption prevention in above-mentioned countries approves in transparence of state power, high social standard of public service, independent media, inevitability of criminal responsibility for prevarication etc.

Basic model include Germany, USA, Japan, Great Britain, Australia, Belgium, France etc. Success of these countries in the official corruption prevention is achieved due to the strict selection of office candidates for the governmental authorities' posts, high level of citizens' legal awareness, deserved officials' wages and proper pension system, tight financial control.

Transitional model is represented by post-soviet countries (Georgia, Estonia, Latvia, Lithuania), which at the last time achieved significant success in the field of corruption prevention. Anticorruption policy of these countries has the following features: deregulation of economy, privatization of state enterprises, refusal of limitation of competitive environment, contraction of state authorities' powers, tax cuts, officials' lustration, improving the system of providing administrative services to the population.

Chinese People's Republic, Iran and some other Asian countries related to radical-repressive model. There predominate repressive over non-punitive (preventive) approaches to corruption prevention. The basis of the prevention is bringing to criminal responsibility with term of imprisonment of ten or more years or infliction of death penalty.

It is established that more effective is an anticorruption policy, which based not on repressive measures, but first at all on a realization of general social and preventive directions of prevention of corruption and its individual instances.

Ukraine belongs to the transitional model of corruption prevention. It is explained by formation of anticorruption legislation, creation of special authorities in corruption prevention sphere, random character of court practice with unequal law enforcement in cases of penalty imposition to different categories of officials.

Key words: corruption, acceptance of offer, promise or making an illegal advantage by the official, foreign experience, prevention of corruption.

Значущість порівняльно-правових кримінологічних досліджень полягає у їх теоретико-прикладному характері. Теоретичний зміст таких досліджень пов'язаний із систематизацією кримінологічного знання про основні підходи в зарубіжних країнах, що застосовуються при запобіганні явищу корупції та його окремим проявам. Їх практична складова міститься в можливості використання сучасних досягнень світової спільноти в правозастосовній практиці України. Удосконалення вітчизняної антикорупційної політики та оптимізація діяльності суб'єктів запобігання корупційним злочинам дасть змогу заощадити кошти Державного бюджету України, частково вивільнити сили й засоби органів кримінального переслідування, а також налагодити відповідний рівень довірливих стосунків громадянського суспільства з органами державної влади.

Різним аспектам запобігання службовій корупції присвятили свої праці низка вчених, серед яких можна виділити Л.В. Багрія-Шахматова, А.М. Бойка, О.Ю. Бусол, В.М. Гаращука, В.В. Голіну, С.М. Клімову, Т.В. Ковальову, М.В. Кочерова, В.О. Лисенка, М.І. Мельника, В.Я. Настюка, Є.В. Невмержицького, І.О. Томчука, В.Я. Цитряка, Г.Л. Шведову, О.В. Шевченко, О.В. Шемякіна та ін. Не применшуючи значення результатів досліджень указаних науковців, можемо зазначити, що в них бракує аналізу сучасного зарубіжного досвіду із запобігання корупції та її проявам.

Метою статті є узагальнення сучасного зарубіжного досвіду запобігання службовій корупції.

Для систематизації кримінологічно значущої інформації класифікуємо зарубіжний досвід у сфері запобігання корупції та її ядру – злочинам, передбаченим ст. 368 Кримінального кодексу України, залежно від його результативності й основних підходів, що покладені в основу національної антикорупційної політики. Вивчення та узагальнення такого досвіду в зазначеній царині дає підстави для виділення таких умовних моделей запобігання службовій корупції: прогресивна, провідна, перехідна й радикально-репресивна. Розглянемо їх більш детально.

Прогресивна модель об'єднує країни з найбільш значними успіхами щодо обмеження явища корупції, які мають високий показник її сприйняття. Державою, яку можна назвати зразком запобігання корупційним злочинам, є Сінгапур. За даними організації Transparency International, протягом останніх 10 років зазначена країна знаходиться в десятці країн із найбільшим значенням сприйняття корупції, а відтак найменшим її поширенням. У 2015 р. Сінгапур посів восьму сходинку в рейтингу Transparency International [1].

За останні 50 років Сінгапур перетворився із найкорумпованішої та найбіднішої азійської країни в потужну й економічно розвинену державу, де спостерігається мінімальний рівень службових зловживань. Засадами ефективної антикорупційної політики Сінгапуру можна назвати такі: 1) створення спеціалізованого антикорупційного органу з широкими повноваженнями, яким є Бюро з розслідування корупції; 2) презумпція винуватості державних службовців у разі їх підозри в корупційній діяльності; 3) суттєве грошове та соціальне забезпечення службових осіб органів державної влади і правоохоронних органів. Їх середня заробітна плата сягає 20-25 тис. дол. США на місяць при середньомісячній заробітній платі в Сінгапурі у 3,5 тис. дол. США; 4) жорсткий фінансовий контроль; 5) існування незалежних засобів масової інформації (далі – ЗМІ) [2; 3; 4, с. 72].

Як бачимо, влада Сінгапуру зробила ставку в протидії корупційним злочинам не на репресії, а проведення економічного й адміністративного реформування країни. Прогресивність антикорупційної політики представленої держави полягає в застосуванні комплексу різних за спрямованістю запобіжних стратегій, що дало змогу кардинально перебудувати Сінгапур і реформувати всі сфери суспільства та його управління.

До прогресивної моделі можна зарахувати й систему запобігання корупційним злочинам у Фінляндії та Швеції. Станом на 2015 р. вони посідають другу й третю сходинку, відповідно, у світовому рейтингу організації Transparency International [1] як країни з найменшим рівнем корупції. Антикорупційна політика вказаних держав базується на публічності органів державної влади; високій матеріальній і соціальній захищеності державних службовців; розвиненій системі соціального контролю, що виявляється у відслідковуванні громадянами доходів і витрат державних службовців на місцевому рівні; високій освіченості населення, що не допускає поширеність правового нігілізму з їхнього боку; етичних стандартах державної служби; повному доступі громадян до внутрішніх державних документів; незалежній системі правосуддя тощо [5; 3; 6].

До вказаної групи можна зарахувати ще низку країн, де протягом тривалого часу спостерігається низький рівень сприйняття громадянами корупції та незначна поширеність останньої в роботі органів державної влади (Королівство Норвегія, Королівство Нідерландів, Данія, Швейцарія). Загалом основні підходи в запобіганні службовій корупції в цих державах схожі з представленими вище.

Провідна модель зарубіжного досвіду запобігання службовій корупції представлена країнами, які хоча й не знаходяться на передових позиціях міжнародних рейтингів у зазначеній сфері, однак поширення корупційних злочинів у них є відносно мінімальним. Однією з таких держав є ФРН, що у 2015 р. посіла 10 місце за сприйняттям громадянами корупції та її окремих проявів [1]. Успіхи ФРН у стримуванні корупційних злочинів на безпечному для держави рівні можна пояснити таким: наявністю антикорупційного законодавства, що постійно оновлюється відповідно до трансформаційних процесів, що відбуваються всередині ЄС; розробкою спеціальних концепцій у сфері запобігання корупції; створенням спеціального органу – Служби внутрішніх ревізій, що здійснює профілактику корупційних злочинів у роботі органів державної влади; жорстким фінансовим контролем; усуненням від участі в державних закупівлях фірм, що підозрюються в корупції; прийняттям Відомством карної поліції анонімних повідомлень громадян про участь державних службовців у корупційних практиках. Загалом в основу запобігання корупційним злочинам у ФРН покладено завдання знищення фінансового підґрунтя злочинних угруповань корупційної спрямованості. Це досягається шляхом конфіскації майна, а також створення правових та організаційних перешкод для відмивання «брудних» грошей [3; 4, с. 69; 7; 8, с. 48, 49]. Ужиття перелічених та інших антикорупційних заходів надає можливість значно обмежувати поширення службових зловживань у ФРН.

Японія також належить до групи провідних країн у сфері запобігання не лише корупції, а й злочинності загалом. Протягом 2003-2013 рр. рівень основних видів злочинів загальнокримінальної спрямованості в цій країні скоротився у 2-3 рази [9]. У 2015 р. Японія у світі посіла 18 місце за рівнем сприйняття корупції [1]. До підвалин японського досвіду запобігання злочинам, у тому числі пов'язаним з одержанням неправомірної вигоди, можна зарахувати такі: заходи так званої політичної економії (підзвітність керівництва країни, жорсткі обмеження в наданні пожертв на користь кандидатів на виборах, заборона фінансування політичних партій із боку приватного бізнесу); висока заробітна плата державних службовців; недопущення проявів протекціонізму в кадрових призначеннях в органах державної влади й лобізму управлінських рішень, вигідних певним бізнес-колам; прозорість органів влади, що забезпечується доступом громадян до інформації про політиків, їхні статки й результати діяльності [4, с. 73; 10; 11]. Отже, базисом японської моделі

запобігання корупції, що забезпечує її провідний характер, є переважно кадрова та економічна політика.

До вказаної групи країн можна також зарахувати США, Велику Британію, Австралію, Бельгію, Францію тощо. У них застосовуються схожі підходи в обмеженні корупційних практик, пов'язаних з одержанням службовими особами органів державної влади й місцевого самоврядування неправомірних вигод.

Перехідна модель запобігання службовій корупції стосується переважно країн пострадянського простору: Грузії, Естонії, Латвії та Литви. Вони вдало витримали суспільні зміни внаслідок переходу від адміністративно-командної системи економіки й бюрократизованості державного апарату до ринкової економіки та прозорої діяльності органів державної влади.

Особливе місце в цій групі посідає Грузія. У 2004 р. ця країна за рівнем сприйняття корупції посідала 133 місце у світі. Після так званої революції троянд, що відбулась цього ж року, та приходу до влади нових політиків-реформаторів Грузії вдалося здійснити кардинальні перетворення в економічній та адміністративній сферах. Станом на 2015 р. зазначена держава посіла 48 сходинку у світовому рейтингу Transparency International [1].

З метою істотного обмеження корупційних проявів у цій країні було застосовано так званий метод шокової терапії. Він полягає в ужитті у відносно стислі терміни низки різних за спрямованістю заходів. До таких заходів загальносоціального характеру належать приватизація державних підприємств; відмова від обмеження конкурентного середовища; скорочення повноважень державних органів; скасування більшості державних стандартів, що посилювали бюрократизацію роботи органів державної влади; скорочення державного апарату на 40%; зниження податків і виплат, пов'язаних із реєстрацією бізнесу; істотне підвищення заробітної плати працівникам органів кримінальної юстиції; спрощення процедур надання адміністративних послуг; створення прозорої електронної системи державних закупівель [3; 12, с. 115].

Спеціально-кримінологічними заходами, що застосовуються в Грузії для запобігання корупційним злочинам, були такі: люстрація чиновників; перерозподіл повноважень правоохоронних органів з істотним обмеженням функцій прокуратури; переатестація персоналу в органах кримінальної юстиції; створення служби «провокаторів», які свідомо надають неправомірну вигоду державним службовцям з метою їх затримання «на гарячому» (в нашій країні такі дії заборонені через їх криміналізацію в ст.370 КК України); законодавче забезпечення спрощення процедури арешту державних службовців; установа в службових кабінетах камер відеоспостереження, в тому числі прихованих; запровадження системи присяжних засідателів, що мінімізує суб'єктивізм суддів під час винесення судових рішень, тощо [3; 13].

Загалом схожі підходи до запобігання службовій корупції спостерігаються в Естонії, Латвії й Литві. Істотні досягнення перелічених балтійських країн у сфері запобігання корупції разом із реформуванням соціально-економічної сфери дали їм змогу стати повноправними членами Європейського Союзу.

Радикально-репресивна модель зарубіжного досвіду запобігання службовій корупції викликає науковий інтерес передусім з огляду на оцінку результативності антикорупційної політики держав, де домінує виключно каральний підхід у зазначеній царині.

Однією з таких країн є КНР, яка у 2015 р., за оцінками Transparency International, перебувала на 83 сходинці за рівнем сприйняття корупції [1]. Законодавство КНР вважається одним із найжорсткіших щодо державних службовців, які одержують неправомірні вигоди. Протягом останніх 10 років у КНР було страчено понад 10 тис. корупціонерів, ще 120 тис. осіб судами цієї країни призначено покарання у вигляді позбавлення волі на строк від 10 до 20 років. Загалом статистичні дані щодо кількості осіб, засуджених у КНР до найвищої міри

покарання, становлять державну таємницю. У цій країні функціонує кілька спеціальних суб'єктів у сфері запобігання корупційним злочинам: Центральна комісія з перевірки дисципліни Центрального комітету Комуністичної партії КНР; Міністерство контролю КНР; Державне управління з протидії корупції [6]. У 2016 р. у КНР відбулася зміна порядку застосування смертної кари до корупціонерів. Наразі цей вид покарання застосовуватиметься у випадку, якщо розмір неправомірної вигоди перевищуватиме суму, еквівалентну 460 тис. дол. США [14].

Домінуванням репресивного підходу вирізняється й система запобігання корупційним злочинам в Ірані, який станом на 2015 р. у світовому рейтингу організації Transparency International посідав таку саму сходинку, як і Україна, – 130 [1]. За нормами шариату, за корупційні прояви й інші форми службових зловживань передбачено тілесне покарання (побиття батогами, відрубання кінцівок, смертна кара через повішання, відрубання голови чи розстріл) [7].

Отже, сучасний зарубіжний досвід указує на неефективність карального підходу в запобіганні службовій корупції. Є очевидним, що під час імплементації положень певних міжнародно-правових актів чи запозичення досвіду інших країн світу щодо запобігання корупційним злочинам необхідно виходити з того, що антикорупційна політика в Україні має базуватися передусім на заходах загальносоціального й профілактичного характеру, а не на застосуванні виключно каральних заходів до корупціонерів шляхом притягнення їх до кримінальної відповідальності. Останній підхід довів свою нездатність у запобіганні злочинам корупційної спрямованості, на що вказує світовий рейтинг, сформований у 2015 р. організацією Transparency International.

Вирішуючи питання про зарахування системи запобігання службовій корупції в Україні до тієї чи іншої моделі, варто зазначити таке. З урахуванням сучасного антикорупційного законодавства України, що лише формується, створення упродовж 2014-2016 рр. низки нових антикорупційних органів і перших досягнень у сфері запобігання корупції, що відбивається в притягненні до кримінальної відповідальності службових осіб переважно в нижніх і рідше середніх ланках державного управління, Україну умовно можна зарахувати до так званої перехідної моделі запобігання службовій корупції. Знаходження нашої країни у 2015 р. на 130-у місці в рейтингу Transparency International указує на початковий етап формування вітчизняної антикорупційної політики та здійснення лише фрагментарних кроків у зазначеній сфері.

ЛІТЕРАТУРА

1. Transparency International-Ukraine [Electronic resource]. – Access mode: http://ti-ukraine.org/sites/default/files/u/1271/docs/cpi2015_map_and_country_results_web.jpg.
2. Шевченко О.В. Досвід Сінгапуру в боротьбі з корупцією / О.В. Шевченко // Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії корупції: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 17 квіт. 2014 р.) / МВС України; Харків. нац. ун-т внутр. справ; Наук.-дослід. ін-т вивч. пробл. злочинності ім. акад. В.В. Сташиса НАПрН України; Кримінол. асоц. України. – Х.: Золота миля, 2014. – С. 194-197.
3. Головкін О.В. Міжнародний досвід боротьби з корупцією / О.В. Головкін, В.В. Бузова // Бюлетень Мін-ва юстиції України. – 2014. – № 12. – С. 122-130.
4. Клімова С.М. Організація запобігання та протидії корупції в Україні: навч. посіб. / С.М. Клімова, Т.В. Ковальова. – Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2012. – 180 с.
5. Корж І.Ф. Зарубіжний досвід боротьби з корупцією / І.Ф. Корж // Наук. часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія № 18. Економіка і право: зб. наук. пр. – К.: Вид. НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2010. – Вип. 9. – С. 181-187.

6. Саинчин С.А. Некоторые особенности международного противодействия преступности / С.А. Саинчин // Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії корупції : зб. матеріалів III Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 3 квіт. 2015 р.) / МВС України ; Харків. нац. ун-т внутр. справ ; Кримінол. асоц. України. – Х. : Золота миля, 2015. – С. 193-197.
7. Лисий О.В. Міжнародний досвід боротьби з корупцією : взаємодія з громадськістю та інституційне забезпечення антикорупційної діяльності / О.В. Лисий // Трипільська цивілізація. – 2011. – № 2. – С. 55-63.
8. Романюк Б.В. Законодавство України та зарубіжних країн щодо протидії корупції. Міжнародний досвід боротьби з корупцією : монографія / Б.В. Романюк, О.Ю. Бусол. – К. : Б. в., 2010. – 628 с.
9. Колодяжний М.Г. Кримінологічний аналіз японської моделі запобігання злочинності / М.Г. Колодяжний // Вісн. кримінол. асоц. України : зб. наук. пр. / редкол. : О.М. Бандурка (голов. ред.) та ін. – Х. : ХНУВС, 2015. – № 3. – С. 20-33.
10. Скулиш Є. Шляхи подолання корупції в Україні / Є. Скулиш // Юрид. вісн. України. – 2011. – № 32. – С. 6-7.
11. Задирака Н. Світовий досвід запобігання та протидії корупції: до питання про інтеграцію законодавства України до права Європейського Союзу / Н. Задирака, Р. Кабанець // Віче. – 2014. – С. 27-29.
12. Реформування органів кримінальної юстиції України відповідно до європейських стандартів : концептуальний аналіз : монографія / О.М. Овчаренко, О.В.Сердюк, Г.Г. Мошак та ін. – Х. : НДІ ВПЗ ім. акад. В.В. Сташиса, 2015. – 242 с.
13. Вітько І.В. Деякі аспекти подолання корупції в органах прокуратури України (досвід Грузії) / І.В. Вітько // Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії корупції : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 17 квіт. 2014 р.) / МВС України ; Харків. нац. ун-т внутр. справ ; Наук.-дослід. ін-т вивч. пробл. злочинності ім. акад. В.В. Сташиса НАПрН України ; Кримінол. асоц. України. – Х. : Золота миля, 2014. – С. 111-114.
14. В Китае изменился порядок применения смертной казни за взятки [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.bagnet.org/news/world/289628>.

REFERENCES

1. “Transparency International-Ukraine”, available at : http://ti-ukraine.org/sites/default/files/u/1271/docs/cpi2015_map_and_country_results_web.jpg.
2. Shevchenko, O.V. (2014), “Singapore experience in anticorruption efforts”, *Kryminalno-pravovi ta kryminolohichni zasady protydyi koruptsiyi : zb. materialiv Mizhnar. nauk.-prakt. konf.* [Criminal-legal and criminological foundations of corruption counteraction : materials collection of the International research and practice conference], Kharkiv, Kharkiv national university of internal affairs ; Academician Stashis Scientific Research Institute for the Study of Crime Problems at the National Ukrainian Academy of Law Sciences, April 17, 2014, pp. 194-197.
3. Holovkin, O.V. and Burova, V.V. (2014), “International experience in anticorruption efforts”, *Byuleten Ministerstva yustytisiy Ukrainy*, no. 12, pp. 122-130.
4. Klimova, S.M. and Kovalova, T.V. (2012), *Orhanizatsiya zapobihannya ta protydyi koruptsiyi v Ukraini : navch. posib.* [Organization of prevention and counteraction of corruption in Ukraine : coursebook], Vyd-vo HarRI NADU «Mahistr», Kharkiv, Ukraine.

5. Korzh, I.F. (2010), "International experience in anticorruption efforts", *Naukovyi chasopys NPU im. M.P. Dragomanova. Seriya № 18. Ekonomika i pravo*, Iss. 9, pp. 181-187.
6. Sainchin, S.A. (2015), "Some features of international crime counteraction", *Kryminalno-pravovi ta kryminolohichni zasady protydyi koruptsiyi : zb. materialiv III Mizhnar. nauk.-prakt. konf.* [Criminal-legal and criminological foundations of corruption counteraction : materials collection of the III International research and practice conference], Kharkiv, Kharkiv national university of internal affairs, April 3, 2015, pp. 193-197.
7. Lysyi, O.V. (2011), "International experience in anticorruption efforts: community interaction and institutional support of anticorruption efforts", *Trypilska tsyvilizatsiya*, no. 2, pp. 55-63.
8. Romanyuk, B.V. and Busol, O.Yu. (2010), *Zakonodavstvo Ukrayiny ta zarubizhnykh krayin shchodo protydyi koruptsiyi. Mizhnarodnyi dosvid borotby z koruptsieyu : monohrafiya* [Legislation of Ukraine and foreign countries on corruption counteraction. International experience in anticorruption efforts : monograph], B.v., Kyiv, Ukraine.
9. Kolodyazhnyi, M.G. (2015), "Criminological analysis of Japan model of crime prevention", *Visnyk kriminol. asots. Ukrayiny : zb. nauk. pr.*, no. 3, pp. 20-33.
10. Skulysh, E. (2011), "Ways to overcome corruption in Ukraine", *Yurydychnyi visnyk Ukrayiny*, no. 32, pp. 6-7.
11. Zadiraka, N. and Kabanets, R. (2014), "International experience in corruption prevention and counteraction : concerning the question of integration of Ukrainian legislation to the law of European Union", *Viche*, pp. 27-29.
12. Ovcharenko, O.M., Serdyuk, O.V., Moshak, G.G. et al. (2015), *Reformuvannya orhaniv kryminalnoyi yustytseyi Ukrayiny vidpovidno do evropeyskykh standartiv : kontseptualnyi analiz : monohrafiya* [Reformation of criminal justice authorities of Ukraine in accordance with European standards : conceptual analysis : monograph], Academician Stashis Scientific Research Institute for the Study of Crime Problems at the National Ukrainian Academy of Law Sciences, Kharkiv, Ukraine.
13. Vitko, I.V. (2014), "Some aspects of corruption overcoming in prosecution agencies of Ukraine (experience of Georgia)", *Kryminalno-pravovi ta kryminolohichni zasady protydyi koruptsiyi : zb. materialiv Mizhnar. nauk.-prakt. konf.* [Criminal-legal and criminological foundations of corruption counteraction : materials collection of the International research and practice conference], Kharkiv, Kharkiv national university of internal affairs ; Academician Stashis Scientific Research Institute for the Study of Crime Problems at the National Ukrainian Academy of Law Sciences, April 17, 2014, pp. 111-114.
14. "In China the procedure for the use of the death penalty for corruption has changed", available at : <http://www.bagnet.org/news/world/289628>.